

בית כנסת חדש באַפמיא בסוריה

טאת מ. שֹׁבֵה

בחפירות שבאפמיא בסוריה הועלו מתוך האדמה בעונה הרביעית, בשנת 1934, שרידי בית כנסת, שערכם רב הן מבחינה ארכיאולוגית והן מבחינה האפיגרפית. לע"ע יש לפנינו רק דו"ח קצר על התגלית שנתן ע"י F. Mayence¹. ידיעות אחדות על עצם הבנין אפשר למצוא שם. נתגלתה רצפת פסיפסים ענקית—120 מטרים מרובעים שטחה. באחת הכתובות נזכר ἄρχισυνάγωγος τῶν Ἀντιοχείων². למדים אנו אפוא שהייתה קיימת במקום קהלה מיוחדת של יהודי אנטיוכיה, בירת סוריה. כבר יוסיפוס מעיד על קיום קהלה יהודית בעיר זו ועל היחס הטוב של העיר אל היהודים, מלח' ב', י"ח. (הסעיף 479): Ἀπαμειῖς ἐφείσαντο τῶν μετοικούντων καὶ οὔτε ἀνελεῖν τινὰς Ἰουδαίων ὑπέμειναν οὔτε δῆσαι. עדות יותר קדומה לקיום קהלה באפמיא ע"י משנה ח"ה ד', י"א: אריסטון הביא בכוריו מאפמיא וקבלו ממנו, מפני שאמרו הקונה בסוריא כקונה בפרוור שבירושלים². חשובה ביותר לתולדות בנין בתי הכנסת, והתפתחותם הארכיטקטוניות, וכן לתולדות הקהלות היהודיות בסוריה ובא"י היא התגלית הזאת כיון שאחת הכתובות מזכירה את שנת נדבת אחד המנדבים והיא שנת 703 לתקופת הסליוקים, ז"א שנת 392 אסה"ג. רק כתובת אחת על הפסיפס נתנת בצילום (לוח xvi) ועליה אדון בקצרה. היא כתובה על tabula ansata שבפסיפס כמו כתובת הפסיפס היונית שבבית אלפא³. והנה העתקת הכתובת:

ΘΑΥΜΑCICΑΜΑΗCΥΧΙΩ   ΚΑΙΕΥCΤΑΘΙΑΠΕΝΘΕΡΑC
CΥΝΒΙΩΚΑΙΤΕΚΝΟΙC   ΕΠΟΙΗCΕΝΙΟΔΑCΡ

:ז"א

Θαυμάσις ἄμα Ἡσυχίῳ   καὶ Εὐσταθίᾳ πενθέρας
συνβίῳ καὶ τέκνοις   ἐποίησεν πόδας ρ'.

Thaumasis en même temps: מאמר את הכתובת לאמר:

La quatrième campagne de fouilles à Apamée (Rapport sommaire). (1

L'Antiquité classique 1935, p. 199 sq.

(2) על זה העירני בטובו פרופ' קליין. תודתי נתונה לו.

(3) ע"י א. ל. סוקניק: בית הכנסת העתיק בבית אלפא, עמ' 42 ולוח כ"ה.

qu'Hésychios, son épouse et ses enfants ainsi qu'Eustathia fille de Pentéra a fait cent pieds.

תרגום זה איננו מדויק. באופן רגיל נזכר בכתובות במקום הראשון תמיד הבעל, אחר כך האשה ואחריהם נזכרים הילדים. אינני מכיר כתובת יהודית בסדר אחר. מלבד זה *σύμβιος* אינו מופיע על כתובות יהודיות אלא בהוראת „אשה”. לא מצאתי עד כה *σύμβιος* במובן בעל. ולכן הבעל הוא *Θαυμάσιος* וְאֵת *Θαυμάσιος*, שם רגיל בסוריה⁴. אשתו, שיחד אתו נדבה את החלק של הפסיפס, נקראת בשם *Ἡσύχιον*. השם הזה בתור שם אשה נמצא למשל בפפירוס מצרי מהמאה הרביעית אסה⁵. מענין שאשה זו נקראת בשם בצורת נויטרם כמו הרבה נשים יוניות בתקופה ההלניסטית, ביחוד בקומידיה ההלניסטית והרומית. השם יכול להתקבל כשם לִיטוף. המנדב רוצה, שמהברכה שבאה עליו ועל ביתו בעקב נדבתו תבורך גם חמותו, אוסטאתיה. כך יש להבין את המלה *πενθέρας*. ע"י ההוספה הזאת המדגישה את יחס הקרבה, המנדב מצדיק את העובדה שהוא מוסיף לאשתו ולילדיו עוד מי שהוא. ב־*genetivus* במקום ה־*dativus* טעה כנראה הסתת. מהפסיפס הגדולה נדב תאומאסיס מאה רגל. אחרים נדבו חלקים אחרים. פרטים על יתר הכתובות עוד טרם פורסמו. — התרגום הנכון של הכתובת הוא: „תאומסיוס — יחד עם היסיכיון אשתו והילדים ואוסטאתיה החמות — עשה מאה רגל.” — יש לקוות שהחופרים יפרסמו בקרוב את יתר הכתובות שעליהם רומזים בדו"ח הקצר.

(4) עי' מאמרי ב־*JPOS XV* (1935), p 89

Aegypt. Urk. aus den Museen zu Berlin IV 1049, 1 (5)

זו ט ו ת

חדשות אפיגראפיות מ־אוגרית II¹

משכתבתי את רשימתי הקודמת, נתפרסמו שני טכסטים חדשים מ־ראס שמרה בלשון אוגרית. את אחד מהם, המספר פרשת נצחוננו של בעל, אֶל היבשה, על ימ (או נהר), אֶל מקוה־המים, עיבדתי ב־*JPOS* 1935, 327-33, והספקתי לכוללו בספרי „כתבי אוגרית”, עמ' 73-76; ואילו על השני לא נכתבה עד עכשיו אלא עבודתו היסודית שלמוציא לאור, Ch. Virolleaud, *Syria XVI*, 247-66. מעניינים מאוד גם תוכנו גם לשונו, והקטע הבא דוגמה

נאה לשניהם:

(1) ראה „ידיעות”, שנה ג', עמ' 49-56.